

Закономірності розвитку документального потоку: базові характеристики

Ганна Охріменко

Кафедра інформаційно-документних комунікацій

Національний університет "Острозька академія"

Острозь, Україна

anna.okhrimenko@oa.edu.ua

Abstract. The purpose of the article is to substantiate the basic characteristics for the regularities of the development of the documentary flow. Analysis of the structure of the documentary flow allows you to detail the search task and criteria for selecting publications, focusing on individual authors, author groups, and organizations. The main regularities of the documentary flow are the de-actualization of information and its compaction, the obsolescence of documents, and the dispersion of documents. The regularities of the development of documentary flows expands the areas of information activity and allows us to assess the trends in the development of the market of information products and services.

Ключові слова: документальний потік, деактуалізація інформації, старіння документів, щільність інформації, «розсіювання» документів.

ВСТУП

Первинний документ фіксує лише незначний фрагмент знання про нові науково-технічні або управлінські рішення. Комплексну картину про стан інформаційного ринку, напрями науково-дослідних розробок, впровадження інновацій можна вивчити лише у системі розгляду документального потоку.

Документальний потік – це сукупність первинних документів, які функціонують у суспільстві [2]. На відміну від таких суміжних понять як «документальний фонд» та «документальні бази даних», потік асоціюється з абстрактним трактуванням – реальним він стає лише в процесі його виявлення та аналізу.

Аналіз структури документального потоку дозволяє деталізувати пошукове завдання та критерії відбору публікацій, акцентуючи увагу на персональних авторах, авторських колективах, організаціях. За особливостями структури потоку узагальнюють стан та напрями розвитку науково-виробничої діяльності інформаційної організаційної структури, що в свою чергу викристалізують закономірності розвитку галузевого документального потоку.

Переважно, основні напрями вивчення документальних потоків та масивів представлені у працях фахівців з бібліотечної справи та документознавства. Важливими для дослідження теми є праці: Кушнарєнко Н. та Удалової К. «Наукова обробка документів» (2006), Швецової-Водки Г. «Складові системи документальних комунікацій» (2011), Лісіної С. «Документні ресурси» (2013). Водночас дані науково-практичні напрацювання мають узагальнений характер і не акцентують увагу на закономірностях розвитку документального потоку.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Однією з найбільш вираженою закономірністю документального потоку є ріст об'єму потоку. Ще в 1956 році Д. Прайс запропонував модель експоненційного (прискореного) росту потоку з подвоєнням кількості публікацій кожні 10-15 років. Дана модель популяризувала поняття «інформаційна криза» та «інформаційний вибух», а також характеризувала ризики неконтрольованого обігу документів та даних [4].

Водночас, вже на початку 1960-х рр. дослідник зазначав, що експоненційний ріст потоку не продовжується безкінечно: він поступово досягає певної межі, після чого процес сповільнюється та не досягає абсолютного значення.

Важливими аспектами вивчення динаміки документального потоку є:

1) темпи зростання потоку документів за певною тематикою, певними суб'єктами управління, авторами, що свідчать про актуальність проблеми та реальному внеску в її розробку різними спеціалістами [5];

2) існують механізми саморегуляції об'єму потоку, що не обмежує його вивчення виключно статистичними показниками. До таких механізмів належать деактуалізація (старіння) інформації та здатність інформації до ущільнення.

Старіння спричиняє припинення використання документів, що втратили актуальність та достовірність – відповідно загальний обсяг потоку зменшується. Щільність документального потоку спричиняється

кумулятивною функцією інформації, адже зміст повідомлення можна узагальнити та скоротити в низці різних форм подачі – у статтях, доповідях тощо. В результаті окремі документи є вбудованими, що спричиняє порушення логіки у причинно-наслідковій схемі документального потоку. Відповідно, завдання інформаційного аналітика – синтезувати фрагменти знань та представити користувачам інформації дані про сукупність документів, що відображає реальну картину науково-виробничої діяльності. Також важливим є усунення дублювання інформації, що ускладнюється відсутністю прямих вказівок на зв'язок між спорідненими документами.

Старіння соціальної інформації та старіння документів – це не тотожні процеси. Оскільки інформацію багаторазово дублюється у документах, узагальнюється, уточнюється, деталізується та у оновленому вигляді переноситься на нові повідомлення. Відповідно, інформаційні матеріали за попередні роки у виданнях втрачають свою цінність. Методика ж встановлення темпів старіння документів має іншу специфіку. З цією метою, дослідники Р. Бартан та Р. Кеблер розробили показник «півперіод життя документів», який вимірювався часом, протягом якого здійснювалась публікація половини всіх використаних видань. Зазвичай півперіод життя документів вираховувався на основі аналізу потоку цитованої літератури за певною сферою або проблемою. Водночас, варто враховувати такі специфічні моменти:

- 1) в різних галузях темпи старіння документів відрізняються;
- 2) існує пряма залежність між темпами старіння документів та темпами розвитку галузі;
- 3) якщо нові знання описують певне явище природи або твор мистецтва, документи старіють повільно або взагалі не втрачають свого значення;
- 4) в межах однієї галузі макродокументи (монографії, посібники) старіють повільніше, ніж мікроповідомлення (статті, тези тощо) [3].

Ще однією закономірністю документального потоку є «розсіювання» документів: це факт опублікування статей певної тематики в непрофільних періодичних журналах, які не мають стосунку до визначеної галузі культури та знань.

С. Бредфорд встановив, що інтенсивність «розсіювання» залежить від стадії розробки проблеми. Наприклад, на етапі виникнення нового наукового напрямку ще відсутні спеціалізовані журнали, тому «розсіювання» документів матиме високий рівень [1]. Розуміння даної закономірності функціонування документального потоку дозволяє встановити:

- 1) зв'язки даної проблеми з іншими галузями культури та знань, що вкрай важливо для коректування документального фонду.
- 2) коло продуктивних, найбільш часто опублікованих статей за певною проблемою у найпопулярніших журналах.
- 3) значимість статей через авторитетність наукових журналів, які їх публікували.
- 4) період та основні етапи розвитку наукових напрямів.

Таким чином, володіння знаннями про особливості структури та закономірності розвитку галузевих документальних потоків значно розширює можливості інформаційної діяльності та дозволяє здійснювати найрізноманітніші інформаційні дослідження: оцінку стану розвитку проблеми, значення окремих організацій, авторів в їх розробку; визначення тенденцій розвитку ринку інформаційних продуктів та послуг тощо.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Gosset, M. & Urquhart, D. J. (1977). S. C. Bradford, Keeper of the Science Museum Library 1925-1937. *Journal of Documentation*, 33, 173-179.
- [2] Kushnarenko, N., Udalova, V. (2003). *Scientific document processing*. Kyiv: DMCNZKiMU. 316 p.
- [3] Lisina, S. (2013). *Documentary resources*. Lviv: Lviv Polytechnic Publishing House. 240 p. https://filelibsnu.at.ua/navchalno-metod/documentoznav/lisina_s_o_dokumentni_resursi.pdf
- [4] Medvedieva A. (2017). Scientometrics: role and place in domestic science *Bulletin of the Book Chamber*. # 3. pp. 50-52. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2017_3_10.
- [5] Shvetsova-Vodka, H. (2011). Components of a Documentary Communications System. *Library Bulletin*. #1. pp.37-42. <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000003691>

Online museum puzzles – innovative digital projects in Polish cultural institutions